

Јашар Кемал

КРЕВЕТ

Памтим као да је било јуче. Ја сам те године био у седмом, а наш Дурмуш Али у шестом разреду основне школе. Обојица нисмо имали пара. У селу смо и он и ја имали мајке удовице, а оне једва да су могле да се издржавају. Дурмуш Али је полагао наде у бесплатан интернат. Изашао је на испит и био сигуран да ће га сто посто положити. Што се мене тиче, ја сам упадао у незнање. Кад бих само знао где да одем, шта да радим? Претходне две године сам ноћу радио у фабрици, али ове године ме нису примили. Наводно је забрањено ученицима да се запошљавају у фабрици! Зашто је забрањено, никако нисам могао да разумем. Како сам лепо учио и радио до ове године, а сад сам без пребијене паре. Чак нисам имао ни кров над главом! Усред великог града био сам сâм, потпуно сâм, а нисам имао никог коме бих могао да се обратим. У мени је била неподношљива туга и бес. Дурмуш Али и ја смо једном преноћили под дрвећем еукалиптуса, на станици, али то није могло дуго да потраје. Ни чувари нам нису давали мира. Осим тога, морали смо у школу. А кад одемо у школу још би нам украли и кревете који су стајали напољу. Имао сам веома доброг друга, Јусуфа. Много ме је волео. Некако је сазнао да смо преноћили под дрвећем еукалиптуса. Једног дана стидљиво је рекао: „А да спавате на нашем крову?” Обрадовали смо се као луди. Дурмуш Али и ја смо се загрлили и изљубили. Дурмуш Али је рекао „Успели смо, бре, брате, и једнодневно царовање је ипак царовање”. Знали смо да смо могли да спавамо на

крову све док не почну кишни дани. А после, после смо у божијој милости. Одмах смо узели душеке са станице и однели их кући. Кућа Јусуфових била је само једна соба поред пијаце. Кревете смо прострли на кров. Није било страха од чувара, нити било чега. На крову се осећала топлина дома. Након толико мука, имали смо, ето, и наше место за спавање. Како је леп живот! Увече, чим бисмо вечерали, одмах бисмо се попели на кров, улазили у кревете и покривали се јорганима до грла. Ноћи су биле мало хладне али на небу је било огромних сјајних звезда. Непрестано смо гледали у звезде. А понекад би читаво небо било прекривено звездама. Тада нашој радости није било краја, и ми смо били испуњени надом. Након мука и патњи, поверовали смо да ће предстојећи лепа дани бити још лепши. Ово су била моја надања и маштања. Ја бих говорио о њима, а Дурмуш Али би слушао и одобравао. Застао бих и рекао: „Зар није тако, Дурмуш?“. Он би рекао: „Тако је, брате.“ „После мрака долази јутро“. И то је од мене научио.

Сјајне звездане ноћи, улична бука све до јутра, наша надања и маштања на крову, трајали су читав један месец, све до почетка новембра. После..... после су почеле проклете мрачне кише чукуровске¹, црне као земља. Чим би се време мало наоблачило, састао бих се са Дурмуш Алијем у школи, шћућурило бисмо се један уз другог и у исти глас рекли: „Бре, боже! Бре, боже! Немој то да нам радиш!“ А чим би киша заромињала, тада би у нашим срцима настала пометња. Дурмуш Али би из школе одмах отрчао кући, попео наше кревете на кров, и трчећи се враћао. У кишовитим данима, после поноћи, чим би околина замрла, неприметно бисмо улазили у своје кревете под надстрешницом. Толико бих се постидео када би неко видео да спавамо на крову, да бих се потпуно измучио. А када би то неко рекао Дурмушу, њега би баш било брига. Дешавало се да ујутру не могу да се расаним, а тада бих био потпуно будан чим бих помислио да су се мајка мога пријатеља и друге комшије пробудиле и да шетају по дворишту. Тада бих се покрио јорганом преко главе и шћућурио у кревету, као да ме нема. Што се више чуо бат корака поред мене, ја сам се све више скупљао. Чим би престао бат корака, одмах бих скочио из кревета, обукао се и побегао. У таквим данима, ако бих док се облачим само и помислио да ме неко гледа, све до вечери бих осећао вртоглавицу и не бих могао да дођем к себи. Нисам могао да се вратим и погледам кревет у ком сам спавао. Кревет је био прљав од блата које је падало с надстрешнице. Једног јутра, кад сам се касно пробудио, док сам се облачио и бежао, сусрео сам се с погледом мајке мога пријатеља. Очи су јој биле огромне, широм отворене, сажалјиве, коса седа. Године су

¹ Чукурова је област у јужној Турској, родни крај Јашара Кемала и веома често се јавља у његовим причама.

прошле, а неугодност тих очију још увек сам осећао на себи. И да живим хиљаду година, те очи би ме и даље тако гледале. Ујутру сам у школи рекао Дурмуш Алију: „Ја се више нећу вратити у ону кућу.” Зачудио се: „Зашто, бре, брате! Где ћеш да спаваш? Због чега?”. Шта год да је покушао, Дурмуш Али мене тог дана није могао да врати кући. Тог дана, и још наредних неколико дана сам преноћио на клупама на станици. Неко време кише као да су престале. Дурмуш Али је једног дана рекао: „Брате, изнео сам кревете на кров, дођи, већ једном!” Отишао сам. После неколико дана, једног предвечерја, почела је да пљушти киша као да се небо отворило. Дурмуш је излетео, али није могао да стигне, кревети су били гола вода. Знао сам за један хотел, раније сам тамо спавао неколико дана. Такозвани хотел за бескућнике. Хотел *Güzel Yurt* (Лепа домовина)... Хотели су у то време били веома јефтине. Један кревет – педесет гроша... Дођи, видиш да је педесет гроша за ноћ. Рецепционар се сагласио да спавамо у ходнику за десет гроша за ноћ, пошто смо имали своје душеке. Из узаног ходника водило је двоје врата до соба. Кревете смо прострли пред врата. А ми смо чучнули поред кревета. Уопште нисмо разговарали. Наслонили смо се на зид и ћутали. Куцнула је поноћ. Кревети су стајали размештени пред нама. Били смо поспани, из наших очију није избијао сан, али није било могуће ући у кревете. Гледали смо у правцу кревета, у нама се будила чежња за удобним лежајем, чежња за сном. Полуошамућени, полупоспани...

Одоздо је допирао звук корака. Поноћ је поприлично одмакла... Отворио сам очи, видео две младе жене на степеницама. Отвориле су врата трудећи се да не нагазе на наше кревете. Она која је била висока и витка, поново је изашла. Погледала је са чуђењем, и опет ушла у собу. После је поново изашла. Стално нас је гледала. Улазила је и излазила. Изгледала је узбуђено. На крају је изашла и стала, ништа није говорила. Онда ме је упитала:

– Имате ли шибицу?

Извадио сам је и дао јој. Њене очи су се широм отвориле. Након што је упалила цигарету, пружила је једну и мени, али ја је нисам узео. Није наваљивала.

– Јесу ли ови душеци ваши? – упитала је.

– Наши су – рекао сам.

– Прилично је касно. Не би било лоше да спавате.

Хвала богу, па се под пригушеном светлошћу сијалице није видело да су нам кревети мокри.

– Ма нема везе, уопште нам се не спава – рекао сам.

Окрнула се према Дурмуш Алију. Спавао је. Ђушнуо сам га и он се пробудио. Жена је такође видела да сам га гурнуо.

– Спавајте. Добро ће вам доћи.

– Мокро – рекао је Дурмуш Али.

Нагло сам му затворио уста, а жена се узнемирила.

– Је л' дечко хтео нешто да каже?

– Ма, он је један неотесанко! Биће да сам то рекао љутито, јер је жена ушла у собу. Гледао сам за њом, а у мојим очима се задржала визија њеног танког струка.

– Жена је лепа, а и добра је... – рекао сам тихо Дурмуш Алију.

Изнутра се зачуо женин грохотан смех, и то ме је наљутило. После тога уопште нисмо причали. Да није било тегобе у нашим срцима, и да нам кревети нису били мокри, ко зна шта бисмо све причали о овој жени, и како бисмо све маштали. И тако смо заспали. Било је можда три, четири сата ноћу кад сам отворио очи, уз шкрипу врата. И видех да она иста жена силази низ степенице. Мало касније је дошла и поново стала поред мене. Била је разголићена, груди откривене, гола толико да се може рећи гола голцата. У очима се видео бес и мамурлук. И поново је гледала онако широм отворенох очију. Што је она више гледала, то сам се ја све више смањивао у углу. У једном тренутку сам бесно затворио очи и једно време их нисам отварао. После сам их отворио и видео да жена и даље онако стоји. Помислио сам: Зашто овако стоји и гледа ме? Ове одвратне крмаче, све исто гледају. Шта њу брига што ми не спавамо? Шта се она меша? А, да је треснем једном у браду? Жена ме је упитала:

– Да ли бисте ми дали вашу шибицу?

Извадио сам је и дао јој. Отишла је, узела је цигарету и запалила. Пружила је једну и мени. Е, како ми се само пушило!

– Не желим вашу цигарету – одговорио сам.

На женином лицу се појавио пријатан осмех, али тај осмех ме је излуђивао.

– Зашто мали господине?

– Ја нисам мали господин. Ето нећу. Шта се то вас тиче. Нећу!

– Заиста, зашто не спавате? Ето и кревети су вам размештени.

– Ми? Ма, шта вас брига? – промуцао сам.

– Погледајте, дете спава. Зашто и ви не спавате?

– Не спава нам се. Ето не спавамо. Не желимо са спавамо!

– А зашто?

Полудео бих када би дошла до кревета, погледала их и схватила да су мокри. Повикао сам као луд:

– Ето, не спавам. Не спавамо.

– Па, зашто онда вичеш тако? Жао ми је оног дечка. Јадничак, спава ту... смрзнуће се.

Нагло сам гурнуо Дурмуш Алија, и он се тргнуо. Отворио је очи са страхом.

– Устај, бре – рекао сам. – Устај, спаваш овде као опамућен.

Дете је, не знајући шта га је снашло, поново затворило очи. Глава му је пала на груди. Поново сам га гурнуо. Никако нисам могао да подигнем главу и погледам жени у лице, јер сам био сигуран да ме гледа, погледом који би ме убио.

– Устај, бре, устај и лези у кревет, тамо спавај.

Дечак је сањиво протрљао нос и неспретно почео да се скида.

– Не, стварно – рекао је. – А зашто сам ја уопште овде заспао?

Ухватио сам га под руку и угурао у кревет.

Дурмуш је једва чујним гласом рекао:

– Бре, брате, ал' је хладно.

– Ма, лези – рекао сам. – Сад ћеш се угрејати.

Да бих се отарасио ове жене, и ја сам се брзо скинуо, ушао у кревет и повукао јорган до главе.

– Лака вам ноћ! – рекла је подсмешљивим гласом.

Врата су се затворила, а после се зачуо грохотан смех. Свом снагом сам стиснуо зубе. Кревет је био као вода. Телом ми је прошла ледена језа. Толико ми је било хладно... Повукао сам јорган до главе, ноге сам привукао стомаку, и склупчао се. И Дурмуш Али је повукао јорган.

– Брате, бре, брате, смрзавам се!

Ја сам се згрчио. Жив сам се појео од муке.

– Брате, бре, теби говорим. Смрзавам се, бре!

Бесно сам се открио.

– Шта је бре?! Брате, брате! Лези ту и ћути.

Поново сам се покрио, али сам и даље осећао хладну језу. Као да су донели гомилу змија и обавили моје голо тело.

– Бре брате, теби говорим.

Одједном сам скочио из кревета и обукао се. И Али је то урадио. Поново смо отишли и сели у ћошак. Били смо мокри као да смо изашли из воде. Али, и даље сам се бојао, замисли да жена дође изненада и поново нас види. Дурмуш Алију се тресла вилица. И ја сам дрхтао. Е, замисли да сад жена изађе. Шчепао сам Алија под руку и рекао:

– Хајде да трчимо до парка, па ћемо се угрејати.

Трчали смо до парка. Нигде никога није било. Одатле смо трчали до станице. Срца су нам лупала као луда. Угрејали смо се, али чим смо застали под дрветом еукалиптуса, поново смо почели да се смрзавамо. На станици је стајало неколико продаваца салеп, и гомила људи је пила салеп. Малтене сам могао да видим како се чаша топлог салеп замаглила. Ставио сам руку у џеп, али... узалуд!

Дурмуш није одвајао поглед од чаша салеп. Уздахнуо сам, несвесно. И Дурмуш је уздахнуо. Још се није разданило, полако је свитала зора. Савили смо се до земље, и тресли се као прут. Дурмуш Али се у једном тренутку окренуо према мени и као да му је одједном нешто синуло:

– Бре, брате, зашто смо ми уопште улазили у те мокре кревете?

ЈАШАР КЕМАЛ је турски романописац светског гласа. Био је турски кандидат за Нобелову награду, а његова дела превођена су на бројне светске језике. Рођен је 1923. године у туркменском селу Хемите. Потиче из курдске породице.

У књижевности се појавио с поезијом, али је домаћу и светску славу стекао изврним романима. Међу најпознатијим и најзначајнијим је роман *Побуњеник са Тороса* који је преведен на двадесет три језика, између осталих и на српски. Добитник је бројних домаћих и страних награда, међу којима је и орден Легије части (1984).

Поред романа писао је репортаже, епске романе, дела из области турског фолклора и једно дело за децу.

Превела с турског и белешку сачинила АНА СТЈЕЉА